

Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради
Науково-методичний центр
Білоцерківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 11
Білоцерківської міської ради Київської області

Валентина Сердюк

Граємо. Навчаємо. Розвиваємо

Методичний посібник

Біла Церква
2015 рік

Затверджено науково-методичною радою Білоцерківської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 11 протокол № 2 від 12. 11. 2015

науково-методичною радою науково-методичного центру управління освіти і науки Білоцерківської міської ради протокол № 6 від 24. 11. 2015

Сердюк В. І. Методичний посібник розвивальних занять для учнів початкової школи. – Біла Церква. – 76 с.

Рецензенти:

Корнієнко Л.В., завідувач центру практичної психології, соціальної і виховної роботи управління освіти і науки Білоцерківської міської ради

Федорченко Н. М., методист центру практичної психології, соціальної і виховної роботи управління освіти і науки Білоцерківської міської ради

У посібнику представлено розробки занять розвивальної роботи психолога з учнями початкової школи.

Видання адресовано практичним психологам, педагогам, батькам, які зацікавлені в розвитку особистості та когнітивних процесів у молодших школярів.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Розвивальні заняття.....	9
Практичні заняття	62
Список використаних джерел	71
Додатки	73

Пояснювальна записка

Молодший шкільний вік – сензитивний період для розвитку пізнавальної сфери. Саме в цьому віці відбувається інтенсивний розвиток емоційно-вольової, довільної сфери, логічного мислення, формується «внутрішня позиція школяра», вміння вчитися. Пізнавальні процеси починають набувати опосередкованого характеру, стають довільними та усвідомленими. Дитина поступово оволодіває своїми психічними процесами, вчиться керувати увагою, пам'ятю, мисленням.

За Л. С. Виготським, з початком шкільного навчання мислення стає центром свідомої діяльності дитини.

Учні молодшої школи вчаться керувати своєю поведінкою, взаємодіяти в класному колективі, досягати певної мети, долаючи труднощі, відбувається розвиток рефлексії.

Молодший шкільний вік – це період позитивних змін та новоутворень. Тому таким важливим є рівень досягнень кожної дитини на цьому віковому етапі. Якщо в цьому віці дитина не відчує радості пізнання, не набуде вміння вчитися, не навчиться дружити, не набуде впевненості в своїх здібностях та можливостях, зробити це в подальшому буде значно важче.

Саме тому актуальною є проблема розвитку та, в разі необхідності, корекція формування пізнавальних процесів.

Мета занять – розвиток особистості учнів молодшої школи, пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери.

Завданнями програми є розвиток:

1. дрібної моторики, координації рухів;
2. емоційно-вольової сфери, довільної поведінки;

3. пізнавальних процесів учнів молодшої школи;
4. комунікативних навичок;
5. впевненості в собі, адекватної самооцінки.

Загальна інформація

1. Заняття проводяться для учнів 2-4-х класів.
2. Тривалість роботи – 12 занять розвивального спрямування та 3 заняття просвітницько – розвивального напрямку (можна використати окремо).
3. Періодичність - один раз на тиждень.
4. Тривалість кожного заняття - 40 хв.
5. Форма проведення – групова. Група складається з учнів класу (за потребою можна використовувати й для індивідуальної розвивальної роботи).
6. Об'єм заняття можна зменшувати або збільшувати залежно від поставленої мети, завдань та рівня розвитку групи.

Розвивальні заняття включають: вправи на створення сприятливої психологічної атмосфери, психогімнастичні ігри, завдання на розвиток пізнавальних процесів, довільної поведінки, вправи на формування комунікативних навичок.

Даний посібник буде корисним практичним психологам для проведення «Годин психолога» на паралелі 2-4-х класів, для проведення розвиткової роботи з учнями, які потребують корекції розвитку, навчаються за інклюзивною формою навчання. Також доцільним буде використання занять класоводами під час проведення виховних, просвітницьких заходів.

Структура програми

№	Зміст	К-ть годин
1.	Заняття 1. Вправа – знайомство «Моє ім'я», «Мій настрій», «Продовж речення». Розминка. Вправа «Австралійський дощ», «Літає – не літає», «Говори навпаки». Рефлексія заняття.	40 хв.
2.	Заняття 2. Вправи: «Мій настрій», «Австралійський дощ», «Продовж речення». Розминка. «Говори навпаки», «Земля, вода, вогонь, повітря», «Чотири стихії». Рефлексія заняття.	40 хв.
3.	Заняття 3. Вправа «Мій настрій схожий на...», Вправа «Продовж речення». Розминка. Гра «Сонце, парканчик, камінчики», вправа «Піктограми», вправа «Будь уважним», «Австралійський дощ», вправа «Слова – матрьошки», вправа «Чотири стихії», вправа «Земля, вода, вогонь, повітря». Рефлексія заняття.	40 хв.
4.	Заняття 4. Вправа «Ім'я оживає», гра «Я можу, я вмію», «Сонце, парканчик, камінчики», вправа «Плаває – не плаває», графічний диктант Ельконіна. Гумористичні загадки, вправа «Чотири стихії», <u>вправа «Хто уважний?»</u> . Рефлексія заняття.	40 хв.
5.	Заняття 5. Вправа «Мій настрій», «Закінчи речення», розминка, вправа «Піктограми», «Австралійський дощ», вправа «Запам'ятай порядок», вправа «Назви одним словом», вправа «Яке слово зайве?». Рефлексія заняття.	40 хв.
6.	Заняття 6. Вправа «Продовж речення», гумористичні загадки, вправа «Намалюй і запам'ятай». Ігри з м'ячем. Вправи: «Так або	40 хв.

	ні», «Закінчи речення», «Знайди невідомі слова», «Яке слово зайве?», «Предмет, що зник». Рефлексія заняття.	
7.	Заняття 7. Вправа «Незакінчене речення», хвилинка «Ерудит», вправа «Вухо – ніс», «Слова – матрешки», «Земля, небо, вода, вогонь», «Назви одним словом», вправа «Слова». Логічна задача «Тортик». Рефлексія заняття.	40 хв.
8.	Заняття 8. Вправа «Продовж речення», психогімнастичні вправи. Розминка. Вправа «Гра слів», «Пари слів», «Слова – матрешки», «Порівняй», «Художник». Логічна загадка про вовка, козу та капусту.	40 хв.
9.	Заняття 9. Вправа «Настрій». Розминка. Вправа «Омоніми», психогімнастичні вправи. Вправа «Гра слів», «Логікон», «Порівняй». Загадки – відкриття. Рефлексія заняття.	40 хв.
10.	Заняття 10. Вправа «Настрій», «Закінчи речення». Розминка. Вправа «Посідаймо рядком та поговорімо ладком», «Слова – матрешки», «Слова». Логічні задачі. «Дослідники». Рефлексія заняття.	40 хв.
11.	Заняття 11. Вправа «Настрій», «Раніше та зараз». Розминка. Вправа «Що змінилося?», «Слова-матрешки». Вправи на розвиток уваги. Вправа «Яке слово заблукало?». Розповідь «Галка». Рефлексія заняття.	40 хв.
12.	Заняття 12. Вправа «Улюблений казковий герой». Психогімнастичні вправи. Вправа «Овочі – фрукти», «Слова», «Склади слова». Розповідь «Лев та лисиця». Рефлексія заняття.	40 хв.
	Практичне заняття «Емоції». Вступне слово. Вправа «Імена емоцій», «Мімічна	40 хв.

	гімнастика», «Азбука настрою». Рефлексія заняття.	
	Практичне заняття «Мій настрій». Вправа «Мій настрій», «Гра в асоціації», «Уяви собі», «Як спустити пар?». Рефлексія заняття.	40 хв.
	Практичне заняття «Мої здібності». Вправа «Мій настрій», «Я вмію», «Професія та здібності». Повідомлення на тему «Казка про скрипку». Підведення підсумків.	40 хв.

Заняття № 1

Мета заняття: знайомство з учнями, створення сприятливої атмосфери, розвиток уваги, швидкої реакції.

Обладнання та матеріали: м'яч.

Хід заняття

Організаційний момент.

Перед проведенням основної частини психолог коротко (враховуючи вікові особливості учнів молодшої школи) розповідає про те, чим займається психолог у школі, чим може допомогти учням та їхнім батькам та що вони будуть робити під час спільних занять.

Вправа – знайомство «Моє ім'я»

Мета: знайомство з аудиторією учнів, створення сприятливої атмосфери, зняття напруги.

Хід проведення

Психолог. Давайте з вами знайомитися. Для цього я пропоную вам кожному по черзі називати своє ім'я, далі пригадати, хто вас назвав (мама чи тато, бабуся чи сестричка і т. д.) та сказати, що означає ваше ім'я (якщо дитина знає, а якщо ні – завдання додому). На власному прикладі психолог показує, як виконувати вправу.

Наприклад: «Мене звали Валентина. Назвав мене тато, моє ім'я означає «сильна, здорова.»

Вправа «Мій настрій»

Мета: навчити учнів описувати свій настрій

Хід проведення

- Учням пропонується показати, який у них сьогодні настрій: великий палець вгору – гарний настрій, опущений великий палець вниз – поганий.

- Учні по черзі говорять, на яку пору року або природне явище схожий їхній настрій.

Вправа «Продовж речення»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості, згуртованості учнівського колективу, створення сприятливої атмосфери, зняття напруженості.

Хід проведення

Психолог пропонує учням швидко, по черзі закінчити речення:

- Моя улюблена пора року...
- Моя улюблена тваринка...

Розминка

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, налаштування учнів на роботу, розвиток уваги та швидкої реакції

Хід проведення

Дайте швидко відповіді на наступні запитання:

- Скільки місяців має рік?
- Назвіть швидко місяці літа.
- Хто стає вищим, коли сідає?
- Назвіть чотири тваринки, назви яких починаються на букву К.

Вправа «Австралійський дощ»⁸

Мета: зняття напруги, створення сприятливої атмосфери, налаштування на роботу.

Хід проведення

Психолог пропонує дітям пограти в гру «Австралійський дощ». Для цього діти разом з дорослим вивчають рухи, які означають певні природні явища.

В Австралії піднявся вітер (психолог тре долоні).

Починає накрапати дощ (клацання пальцями).

Дощ посилюється. Лопотить по листочках (почергове плескання долонями по грудях).

Починається справжня злива (плескання по стегнах).

А ось і град – справжня буря (тупотіння ногами).

Але що це? Буря стихає (плескання по стегнах).

Дощ стихає (почергове плескання долонями по грудях).

Рідкі краплі дощу падають на землю (клацання пальцями).

Чути тихий шелест вітру (потирання долонь).

А ось і сонечко (руки догори).

Вправа «Літає – не літає»

Мета: розвиток довільної уваги, швидкості реакції.

Хід проведення

Діти, давайте пригадаємо, хто вміє літати. Я буду запитувати, а ви зразу, без зупинок, відповідайте. Якщо я називаю будь-кого або будь-що, що літає, наприклад, горобця, - плескайте в долоні, якщо не літає – не плескаєте. Хто помиляється, вибуває з гри. Отже, почали!

- Орел літає?
- Горобець літає?
- Сорока літає?
- Курка літає?

- Метелик літає?
- Синичка літає?
- Літак літає?
- Журавель літає?
- Шпак літає?
- Муха літає?
- Котик літає?
- Ворона літає?
- Лелека літає?
- Бджола літає?
- Павук літає?

Вправа «Говори навпаки»

Мета: розвиток операцій мислення: порівняння, аналіз, синтез.

Ресурси: м'яч.

Більш ефективно проводити вправу з використанням м'яча.

Хід проведення

Психолог кидає м'яч учневі і називає слово, учень ловить м'яч та, коли повертає його ведучому, називає слово, протилежне за значенням.

Великий ... - а протилежне слово? ... маленький

Товстий – тонкий

вхід – вихід

Чорний – білий

літо – зима

Гарячий – холодний

вузький – широкий

Легкий – важкий

здоровий – хворий

Чистий – брудний

кислий – солодкий

Вогонь – вода

початок – кінець

Високий – низький

день – ніч

Горе – щастя

повільно – швидко

Похмуро – ясно	злий – добрий
Сумний – веселий	стояти – йти

Якщо учням важко спочатку, виконувати вправу можна починати за допомогою асоціацій. Наприклад:

1. Солодке (яблуко) – кисле
2. Сумна (пісня) – весела
3. Високе (дерево) – низьке
4. Глибока (річка) – мілка
5. Теплий (день) – холодний
6. Слабкий (вітер) – сильний
7. Товста (книга) – тонка
8. Сумний (хлопчик) – веселий
9. Хвора (дитина) – здорова
10. Старий (одяг) – новий

Рефлексія заняття

- Психолог пропонує учням показати, з яким настроєм вони закінчують заняття (дивіться вправу «Настрій»).
- Які вправи вони хотіли б повторити наступного разу?
- Що нового дізналися, чому навчилися?

Заняття 2

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості, швидкої реакції, кругозору учнів, властивостей уваги, мислення.

Обладнання та матеріали: м'яч.

Організаційний момент.

Вправа «Мій настрій»

Мета: навчити учнів описувати свій настрій

Хід проведення

- Учні пропонується показати, який у них сьогодні настрій: великий палець вгору – гарний настрій, опущений великий палець вниз – поганий.

Вправа «Австралійський дощ»

Мета: зняття напруги, створення сприятливої атмосфери, налаштування на роботу.

Хід проведення

Психолог пропонує дітям знову пограти в гру «Австралійський дощ». При цьому ведучий тільки називає природні явища, а учні повинні пригадати з попереднього заняття та показати їх. Якщо виникають труднощі у відтворенні, дорослий нагадує.

В Австралії піднявся вітер (діти труть долоні).

Починає накрапати дощ (клацання пальцями).

Дощ посилюється. Лопотить по листочках (почергове плескання долонями по грудях).

Починається справжня злива (плескання по стегнах).

А ось і град – справжня буря (тупотіння ногами).

Але що це? Буря стихає (плескання по стегнах).

Дош стихає (почергове плескання долонями по грудях).

Рідкі краплі дощу падають на землю (клацання пальцями).

Чути тихий шелест вітру (потирання долонь).

А ось і сонечко (руки догори).

Вправа «Продовж речення»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості, згуртованості учнівського колективу, створення сприятливої атмосфери, зняття напруженості.

Хід проведення

Психолог пропонує учням швидко, по черзі закінчити речення:

- Моя улюблена казка...

Коментар: для того, щоб учні вчилися уважно слухати своїх однокласників, можна запропонувати завдання до вправи. Коли всі діти закінчать проєктивне речення, учні повинні назвати казку, яка зустрічалась найчастіше, та чому вона навчає.

Розминка

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, налаштування учнів на роботу.

Хід проведення

Дайте швидко відповіді на наступні запитання:

- Чому їжак перед небезпекою згортається клубочком?

- Навіщо дятлу довгий і міцний дзьоб?

Хто або що може бути:

- Високим або низьким?

- Великим або маленьким?

- Холодним або гарячим?

Вправа «Говори навпаки»

Мета: розвиток операцій мислення: порівняння, аналіз, синтез.

Ресурси: м'яч.

Хід проведення

Психолог кидає м'яч учневі, називаючи слово-антонім, учень ловить м'яч та, кидаючи його ведучому, називає протилежне слово.

Великий ... - а протилежне слово? ... маленький

Товстий – тонкий вхід – вихід

Чорний – білий літо – зима

Гарячий – холодний вузький – широкий

Легкий – важкий здоровий – хворий

Чистий – брудний кислий – солодкий

Вогонь – вода початок – кінець

Високий – низький день – ніч

Горе – щастя повільно – швидко

Похмуро – ясно злий – добрий

Сумний – веселий стояти – йти

Вправа «Земля, вода, вогонь, повітря»⁴

Мета: розвиток уваги, швидкої реакції, кругозору, обізнаності дитини.

Ресурси: м'яч

Хід проведення

Учні можуть грати в колі або сидячи за партами. Ведучий кидає м'яч учневі, називаючи при цьому одне з чотирьох слів: «земля», «вода», «повітря», «вогонь». Якщо ведучий сказав слово «Земля!», той, хто впіймав м'яч,

повинен швидко назвати будь-яку домашню тваринку або дику тварину. На слово «Вода!» дитина називає будь-яку рибку. На слово «Повітря!» - пташку. На слово «Вогонь!» всі повинні декілька разів повернутися навколо себе, махаючи руками (якщо учні грають у колі), а якщо сидячи за партами – учень ловить м'яч та нічого не промовляючи швидко кидає його назад ведучому. Гра повинна проходити в швидкому темпі.

Коментар до вправи: психогімнастичні вправи ефективно використовувати на всіх заняттях, чергуючи їх.

Вправа «Чотири стихії»⁹

Мета: розвиток уваги, пов'язаних із координацією слухового та рухового аналізаторів.

Хід проведення.

Діти сидять у колі або за партами. Також вправу можна виконувати стоячи біля парт.

Команда	Руки рук
«Земля»	Діти опускають руки вниз
«Вода»	Діти витягують руки вперед
«Повітря»	Діти піднімають руки вгору
«Вогонь»	Діти махають кистями рук.

Рефлексія заняття

Запитання до учнів:

- Що сподобалося на сьогоднішньому занятті?
- Які вправи було легко виконувати, а які важко?
- Який настрій у дітей?

Заняття 3

Мета: розвиток дрібної моторики пальців, властивостей уваги, образної пам'яті.

Обладнання та матеріали: олівці, папір

Організаційний момент.

Вправа «Мій настрій схожий на...»

Мета: навчити учнів усвідомлювати та описувати свій настрій.

Хід проведення

Психолог пропонує учням описати свій сьогоднішній настрій за допомогою рослини. Наприклад: «Мій настрій схожий на квітку – ромашку».

Далі учням можна запропонувати зробити висновок, який настрій домінує в них у класі (в групі) – веселий, сумний, роздратований і т. д.

Вправа «Продовж речення»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості, згуртованості учнівського колективу, створення сприятливої атмосфери, зняття напруженості.

Психолог пропонує учням швидко, по черзі закінчити речення:

- Моя улюблена іграшка ...

Розминка

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, налаштування учнів на роботу.

Хід проведення

Відповідайте швидко!

- Що тоне у воді?
- Що (хто) плаває по воді?
- Куди прибуває поїзд?
- Яка тварина влітку біла, а взимку сіра?
- Хто відлітає восени на південь?
- Хто вночі охороняє дім?

Гра «Сонце, парканчик, камінчики»⁸

Мета: розвиток дрібної моторики пальців, спостережливості, пам'яті.

Хід проведення

Психолог показує рухи, супроводжуючи словами, та пропонує учасникам повторювати за ним: «Руки піднімаємо вгору, пальці обох рук випрямлені і широко розведені – це «сонечко». Тепер пальці щільно притиснули один до одного і випрямили – це «парканчик». Обидві руки стиснули в кулаки – це «камінчики». Психолог дає команду: «Сонечко», «Парканчик», «Камінці». Учасники гри показують пальчиками: сонечко з розчепіреними пальчиками, парканчик з прямими пальчиками або камінчики – кулачки.

Коментар: спочатку ця вправа виконується у повільному темпі, потім усе швидше і швидше. Щоб виконати це завдання, дитина повинна бути надзвичайно уважною. У міру освоєння учасниками рухів можна внести

більш складні елементи: змінити послідовність, швидкість проголошення слів-команд. Також гру можна розпочинати з виконання тільки однією рукою (лівою або правою).

Вправа «Піктограми»¹

Мета: розвиток опосередкованого запам'ятовування, образної пам'яті, наочно-образного мислення.

Ресурси: олівці, папір.

Хід проведення

Діти, зараз ми з вами будемо вчитися запам'ятовувати слова незвичним для вас способом – за допомогою малюнків. Я прочитаю слова, які вам треба добре запам'ятати й повторити наприкінці заняття. Слів багато, тому запам'ятати їх важко, щоб вам легше було впоратися із завданням, вам необхідно на аркуші намалювати що-небудь, що нагадає дане слово. Малювати можна тільки якісь картинки, а не букви. Малюнки не повинні бути великі, намагайтеся розташувати малюнки так, щоб вони вмістилися на одному аркуші паперу. Підписувати малюнки не можна! Слова, які ми запам'ятаємо за допомогою зображень, необхідно буде повторити наприкінці заняття. *(в подальшій роботі інструкцію виконання можна скоротити).*

(На перших заняттях використовуємо прості слова)

Наприклад:

- М'яч, двійка, листок, книжка, школа, ніч, день народження, шапка, зірка, будинок.

Вправа «Будь уважним»

Мета: розвиток довільної уваги, переключення уваги.

Хід проведення

Ведучий пропонує учням один раз плескати в долоні, коли називаються предмети одягу, і два рази, коли називаються предмети взуття.

Слова: пальто, туфлі, акація, сукня, пиріг, босоніжки, спідниця, вареники, фрукти, чоботи, зошит, телефон, брюки, аркуш, кофта, годинник, кросівки, куртка, дзеркало, капелюх.

Вправа «Австралійський дощ»

Мета: зняття напруги, надати можливість учням порухатися, змінити вид роботи.

(див. попереднє заняття)

Вправа «Слова – матрешки»

Хід проведення

Мета: розвиток довільної уваги, вміння зосереджуватися, логічного мислення.

Ресурси: ручка та зошит.

На дошці написане слово, з якого необхідно утворити нові слова, використовуючи при цьому тільки букви даного слова.

- *Колискова* (колос, коло, сила і т.д.)

Коментар: для виконання завдання відводиться час, наприклад 2 - 3 хвилини, потім на дошці записуються слова, які придумали учні. Можна проводити у формі змагання, хто придумав більше нових слів, розділивши учнів на групи.

Вправа «Чотири стихії»

Мета: розвиток уваги, пов'язаних з координацією слухового та рухового аналізаторів.

(дивіться заняття № 2)

Вправа «Земля, вода, вогонь, повітря»

Мета: розвиток уваги, швидкої реакції, кругозору дитини.

Ресурси: м'яч

(дивіться заняття № 2)

Вправа «Піктограми» (перевірка)

Наприкінці заняття психолог пропонує учням повернутися до вправи «Піктограми» та підписати на своїх листочках зображення тими словами, які діти запам'ятовували.

Обговорення завдання.

Рефлексія.

Запитання до учнів:

- Що сподобалося на сьогоднішньому занятті?
- Які вправи було легко виконувати, а які важко?
- Який настрій у дітей?

Заняття 4

Мета: створення сприятливої атмосфери, підвищення самооцінки учнів, розвиток пізнавальних процесів.

Обладнання та матеріали: м'яч, зошит в клітинку (або аркуш паперу в клітинку)

Організаційний момент

Вправа «Ім'я оживає»⁸

Мета: створення доброзичливої атмосфери, розвиток процесів самопізнання.

Хід проведення

Діти уявляють собі Країну Імен, де всі імена перетворюються в тварин (або рослин). Кожен із учнів вирішує, в яку тварину (рослину) могло б перетворитися його ім'я. По черзі розповідають.

Гра «Я можу, я вмію»¹³

Мета: підвищення самооцінки учнів,

Ресурси: м'яч

Хід проведення

Діти в швидкому темпі кидають м'яч один одному. Той, хто отримав м'яч, швидко називає, що він уміє робити (я вмію малювати, я вмію співати, я вмію бігати і т. д.).

Коментар: бажано щоб всі учні брали участь в грі.

Гра «Сонце, парканчик, камінчики»

Мета: розвиток дрібної моторики пальців, спостережливості, пам'яті.

Учні повторюють вправу з попереднього заняття (див. заняття 3), але гру можна дещо змінити. Дорослий спочатку виконує завдання разом із дітьми, потім навмисно допускає помилки. Діти мають бути уважними та не

помилитися. Спочатку команди виконуються повільно, потім темп прискорюється.

Вправа «Плаває – не плаває»

Мета: розвиток уваги, швидкої реакції.

Хід проведення

Діти, давайте пригадаємо, хто вміє плавати. Я буду запитувати, а ви зразу, без зупинок, відповідайте. Якщо я називаю будь-кого, хто плаває, наприклад, щука, - плескайте в долоні, якщо не плаває – не плескайте. Отже, почали!

Примітка: перед вправою необхідно коротко повторити, хто вміє плавати.

- Окунь плаває?
- Сом плаває?
- Карась плаває?
- Кит плаває?
- Жаба плаває?
- Удав плаває?
- Мавпа плаває?
- Курка плаває?
- Індик плаває?
- Щука плаває?
- Дельфін плаває?
- Морж плаває?
- Пінгвін плаває?
- Свиня плаває?
- Кінь плаває?
-

Графічний диктант Ельконіна

Мета: розвиток довільної уваги, дрібної моторики руки, вміння орієнтуватися на зразок.

Ресурси: для проведення буде потрібно аркуш паперу в клітинку (із зошита) з намальованими на ньому чотирма крапками, розташованими одна під одною. Відстань між крапками по вертикалі приблизно 8 клітин.

Хід проведення

Перед дослідженням дорослий пояснює: «Зараз ми будемо малювати візерунки, треба постаратися, щоб вони вийшли гарними й акуратними. Для цього потрібно уважно мене слухати й малювати так, як я буду говорити. Я буду говорити, на скільки клітинок і в яку сторону ви повинні провести лінію. Наступну лінію малюєте там, де закінчилася попередня.

- Пам'ятаєте, де у вас права рука? Витягніть її в сторону, куди вона вказала? (На двері, на вікно, т.д.) Коли я скажу, що потрібно провести лінію вправо, ви її проводите до дверей (вибрати будь-який наочний орієнтир). Де ліва рука? Коли я скажу, що потрібно провести лінію вліво, згадай про руки (або будь-який орієнтир зліва). Тепер спробуємо малювати.

Перший візерунок - тренувальний, він не оцінюється, перевіряється, як діти зрозуміли завдання.

- Поставте олівець на першу крапку. Малюйте, не відриваючи олівець від паперу: одна клітина вниз, одна клітина вправо, одна клітина вгору, одна клітина вправо, одна клітина вниз, далі продовжуй малювати такий же візерунок сам. *(Диктуючи, потрібно робити паузи, щоб діти встигли закінчити попереднє завдання. Візерунок не обов'язково продовжувати на всю ширину сторінки).*

У процесі виконання можна підбадьорювати, але ніякі додаткові вказівки щодо виконання візерунка не даються.

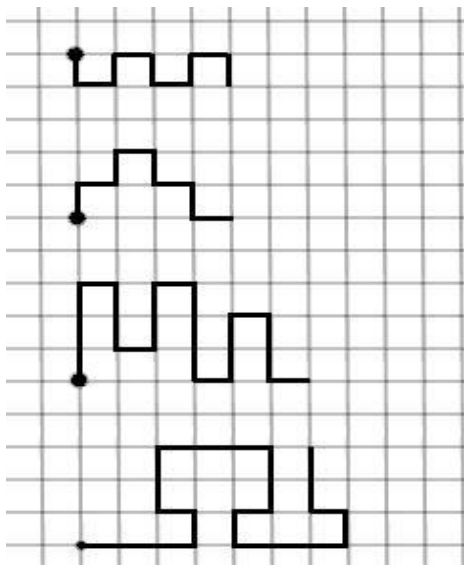
- Малюємо наступний візерунок. Знайдіть наступну крапку, поставте на неї олівець. Готові? Одна клітина вгору, одна клітина вправо, одна клітина вгору, одна клітина вправо, одна клітина вниз, одна клітина вправо, одна клітина вниз, одна клітина вправо. А тепер самостійно продовжуйте малювати той же візерунок.

Через 2 хвилини починаємо виконувати наступне завдання з наступною крапкою.

- Увага! Три клітини вгору, одна клітина вправо, дві клітини вниз, одна клітина вправо, дві клітини вгору, одна клітина вправо, три клітини вниз, одна клітина вправо, дві клітини вгору, одна клітина вправо, дві клітини вниз, одна клітина вправо. Тепер самостійно продовжуйте візерунок.

Через 2 хвилини - наступне завдання: "Поставте олівець на нижню точку. Увага! Три клітини вправо, одна клітина вгору, одна клітина вліво, дві клітини вгору, три клітини вправо, дві клітини вниз, одна клітина вліво, одна клітина вниз, три клітини вправо, одна клітина вгору, одна клітина вліво, дві клітини вгору. Тепер самостійно продовжуйте візерунок.

Повинні вийти наступні візерунки:

Коментар до завдання: кількість візерунків можна зменшувати. Наприклад: на першому занятті діти малюють два візерунки, потім два візерунки на наступному. Учням 3-4-го класу можна запропонувати більш складний варіант вправи: малювання під диктовку *візерунків тварин або символів, наприклад: кішку або мишеня.*

Гумористичні загадки.

Мета: надати можливість учням відпочити, розвивати нестандартного мислення.

Дайте швидко відповіді на наступні запитання:

- Який малюк народжується з вусами? (кошеня)
- Коли людина може мчати зі швидкістю гоночного автомобіля (коли вона сидить у цьому авто).

Вправа «Чотири стихії»

Мета: розвиток уваги, пов'язаної з координацією слухового та рухового аналізаторів.

(дивіться заняття № 2)

Вправа «Хто уважний?»

Мета: розвиток та переключення уваги.

Хід проведення

Психолог дає таку інструкцію: «Я буду вас запитувати, а ви відповідайте разом «Я»:

- Хто любить мармелад? («Я»). Хто любить шоколад? («Я») Хто любить яблука? («Я») Хто не миє вуха? (....)

Гра повторюється з іншими словами: квас, лимонад, морозиво, груші.

Останнє запитання: «Хто не миє руки?», «Хто не вмивається вранці?» і т.д.

Рефлексія

- З яким настроєм ви закінчуєте сьогоднішнє заняття?
- Які вправи ви хотіли б повторити на наступний раз?

Заняття 5

Мета: розвиток комунікативних навичок, образної пам'яті, процесів мислення.

Обладнання та матеріали: олівці, зошит (аркуш паперу)

Організаційний момент

Вправа «Мій настрій»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості.

Хід проведення.

Учням дається завдання поміркувати хвилинку та по черзі сказати, з якою тваринкою у них сьогодні асоціюється їхній настрій. Наприклад: «Мій настрій сьогодні асоціюється з котиком» (їжачком, вовком і т.д.)

Як підсумок, учням можна дати завдання, щоб вони зробили висновок, який же настрій сьогодні переважає в класі.

Гра «Закінчи речення»

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, комунікативних навичок.

Хід проведення

Психолог пропонує учням закінчити речення «Я люблю грати в ...». Наприклад: «Я люблю грати в жмурки».

Розминка¹⁰

Мета: зняття напруги, налаштування учнів на роботу.

Відповідайте швидко!

- Чому колесо котиться?
- Тому що воно
- Чому голка колеться?
- Чому м'яч не тоне?
- Чому ніж ріже?

Вправа «Піктограми»

Мета: розвиток опосередкованого запам'ятовування, образної пам'яті, наочно-образного мислення.

Ресурси: олівці, папір.

Хід проведення

Інструкцію до завдання дивіться заняття № 3.

На сьогоднішньому занятті ми з вами будемо запам'ятовувати складніші слова.

- День народження	старенька бабуся
- Школа	гроші
- Смачна вечеря	щастя
- Море	осіннє дерево
- Злий собака	весела перерва

Вправа «Австралійський дощ»

Мета: зняття напруги, надати можливість учням порухатися, змінити вид роботи.

(див. попереднє заняття)

Вправа «Запам'ятай порядок»

Мета: розвиток властивостей уваги, пам'яті.

Хід проведення

Психолог за бажанням вибирає 5 – 6 учнів. Інші – «глядачі». З вибраних дітей один стає ведучим. Інші 4-5 формують «потяг» (стають один за одним). Ведучий

повинен подивитися на «потяг» 20 с – 30 с (залежно від рівня розвитку групи), а потім відвернутися та перерахувати дітей по іменах, хто за ким стоїть.

Після цього гравці стають «глядачами», а «на сцену» виходять інші діти.

Також можна дещо ускладнити гру, змінивши порядок дітей та запропонувавши ведучому відновити «потяг».

Коментар до гри. Якщо діти втомилися, неуважні, потрібно переходити до іншої гри.

Вправа «Назви одним словом»

Мета: розвиток уміння узагальнювати.

Хід проведення

«Я зараз вам прочитаю ряд слів, а ви замініть їх одним словом, яке підходить за змістом. Назвіть це слово».

- Тигр, осел, ведмідь, заєць, єнот.
- Карась, щука, окунь, сом, судак.
- Джміль, оса, муха, комар, хрущ.
- Оля, Роман, Оксана, Валя, Сергій.
- Орел, шпак, голуб, синичка, журавель.
- Стіл, диван, шафа, крісло, ліжко.
- Тюльпан, ромашка, айстри, троянди, конвалії.
- Автобус, тролейбус, трамвай, легковий автомобіль.
- Босоніжки, сандалі, кросівки, чоботи, кеди.
- Курка, гуска, качка, індик.

Вправа «Яке слово зайве?»

Мета: розвиток уміння аналізувати.

Хід проведення

Діти, я буду вам зачитувати чотири слова, одне з яких зайве, не підходить до трьох інших слів. Ви скажете, яке з них зайве та поясните, чому? Будьте уважні!

- Слива, груша, помідор, яблуко.
- Диван, крісло, стіл, тарілка.
- Зима, весна, сонце, літо.
- Сметана, сир, м'ясо, масло.
- Троянда, ромашка, дуб, тюльпан.

Вправа «Піктограма» (перевірка)

Наприкінці заняття психолог пропонує учням повернутися до *вправи «Піктограми»* та підписати на своїх листочках зображення тими словами, які діти запам'ятовували.

Обговорення та перевірка завдання.

Рефлексія заняття

Запитання до учнів:

- Які вправи вам сподобалося виконувати на сьогоднішньому занятті?
- Які завдання ви хотіли б повторити наступного разу?

Заняття 6

Мета: розвиток згуртованості учнівського колективу, пізнавальних процесів.

Обладнання та матеріали: м'яч, зошит, ручка, маленькі іграшки (кіндер – іграшки).

Організаційний момент.

Вправа «Продовж речення»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості, згуртованості учнівського колективу, створення сприятливої атмосфери, зняття напруженості.

Хід проведення

Психолог пропонує учням швидко, по черзі закінчити речення:

- Моя улюблена страва ...
- Мій улюблений мультфільм...

Гумористичні загадки.

Психолог пропонує учням відгадати наступні загадки:

- Як написати «мишоловка» п'ятьма буквами? (кішка).
- Що є у слонів і більше ні в яких інших тварин? (слоненята).
- Як перелічити п'ять днів тижня, не називаючи їх наймення? (позавчора, вчора, сьогодні, завтра, післязавтра).

Вправа «Намалюй і запам'ятай»

Мета: розвиток властивостей уваги: переключення, концентрація.

Ресурси: ручка, папір

Хід проведення

Психолог пропонує учням прослухати слова. Але під час читання слів вони повинні малювати узор ХОХОХОХО. По закінченні читання слів потрібно швидко записати слова, які запам'ятали.

Слова: буква, метро, сад, пісок, небо, зоопарк, шуба, вода, собака, банан.

Ігри з м'ячем: «Говори навпаки» та «Земля, вода, вогонь, повітря» (*дивіться заняття № 2*).

Вправа «Так або ні»

Мета: розвиток швидкої реакції, довільної уваги.

Хід проведення

Відповідайте швидко «Так» чи «Ні»

- Залізо горить?
- Риба плаває?
- Заєць літає?
- Горобець бігає?
- Хлопчик їсть хліб?
- В річці плаває кит?
- Шапка з заячого хутра?
- На сосні ростуть яблука?
- В холодильнику гріють суп?
- М'ясорубкою мелють м'ясо?

Вправа «Закінчи речення»

Мета: розвиток швидкої реакції, основ логічного мислення.

Хід проведення

Діти, закінчить будь ласка, наступні речення:

- Якщо вчора була середа, то сьогодні ...
- Якщо завтра неділя, то сьогодні ...

- Якщо післязавтра четвер, то сьогодні ...
- Якщо сьогодні вівторок, то позавчора була ...
- Якщо сьогодні понеділок, то післязавтра буде ...
- Якщо сьогодні п'ятниця, то позавчора була ...

Вправа «Знайди невідомі слова»¹¹

Мета: розвиток швидкої реакції, довільної уваги, вміння аналізувати.

Хід проведення

Перед вами на дошці написані слова, що заблукали. Ваше завдання: знайти зайву букву та скласти слово. Виграє той, хто виконав завдання першим.

К М Е А

Я В Л Е

И М Т К

Д С У А

Е

Я

М

У

мак

лев

кит

сад

Вправа «Яке слово зайве?»

Мета: розвиток вміння аналізувати.

Хід проведення

Діти, я буду вам зачитувати по чотири слова, одне з яких зайве, не підходить до трьох інших слів. Ви скажете, яке з них зайве та поясните, чому? Будьте уважні!

- Яблуко, груша, помідор, слива.
- Сосна, береза, липа, тюльпан.
- Весна, сонце, літо, зима.
- Математика, читання, учні, природознавство.
- Плаття, піджак, босоніжки, брюки.
- Червоний, білий, яскравий, зелений.

Вправа «Предмет, що зник»

Мета: розвиток довільної уваги, пам'яті.

Хід проведення

Ресурси: маленькі іграшки (кін дер – іграшки)

На столі психолог розташовує 6 – 8 невеличких іграшок. Дитині (або декільком учням) пропонується запам'ятати, що знаходиться на столі. Потім учень відвертається, а дорослий ховає один який-небудь предмет та пропонує учаснику гри відгадати, який предмет зник. (Час запам'ятовування – від 20 секунд і більше, залежно від рівня розвитку дитини).

Коментар: завдання можна розпочинати з того, що бажаючий учень просто запам'ятовує всі іграшки а потім називає їх по пам'яті.

Рефлексія заняття

Запитання до учнів:

- Які вправи вам сподобалося виконувати на сьогоднішньому занятті?
- Які завдання ви хотіли б повторити наступного разу?

Заняття № 7

Мета: розвиток моторно-рухової уваги, довільної, спостережливості, вміння узагальнювати, логічної пам'яті.

Обладнання та матеріали: м'яч, зошит, ручка.

Організаційний момент

Вправа «Незакінчене речення»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості.

Хід проведення

Психолог пропонує учням закінчити речення:

- Я радію, коли ...
- Я не люблю, коли ...

Обговорення

Хвилинка «Ерудит»

Мета: налаштування учнів на роботу, розвиток логічного мислення.

Хід проведення

Швидко дайте відповіді на наступні запитання:

- Як зробити цукор невидимим?
- Як можна дивитися вперед і бачити те, що відбувається позаду?
- У родині п'ять братів. Кожен із них має сестру. Скільки дітей у цій родині?
- Що важче: кілограм заліза чи кілограм пір'я?

Вправа «Вухо – ніс»⁸

Мета: розвиток моторно-рухової уваги, спостережливості, швидкої реакції.

Хід проведення

Психолог пропонує дітям слухати та повторювати за ним команди. «Вуха» й доторкатися до вуха. «Ніс» - торкатися до носа. Ведучий спочатку виконує завдання разом із дітьми, потім навмисно допускає помилки. Учні мають бути уважними та не помилитися. Спочатку команди виконуються повільно, потім темп прискорюється.

Коментар до вправи: можна дещо змінити вправу та торкатися різних частин тіла. Наприклад: руки, спина, волосся, очей і т. д., при цьому дорослий навмисне допускає помилки, а діти повинні уважно слухати команди та їх виконувати в швидкому темпі. Корисно проводити у формі змагання, яка команда буде більш уважною.

Вправа «Слова – матрешки»

Мета: розвиток довільної уваги, логічного мислення, вміння зосереджуватися.

Хід проведення

На дошці написане слово, з якого необхідно утворити нові слова, використовуючи при цьому тільки букви даного слова.

- Жайворонок

Коментар до вправи дивіться заняття № 3

Вправа «Земля, небо, вода, вогонь»

Мета: розвиток швидкої реакції, моторики, уваги.

Ресурси: м'яч.

Хід проведення

Дорослий пропонує дітям пограти з м'ячем. При цьому будуть використовуватися наступні команди:

- Якщо психолог кидає дитині м'яч та говорить слово «земля» - дитина вловивши м'яча швидко називає будь-яку тваринку і повертає м'яч назад. Наприклад: «земля» - заєць і т. д.;
- «вода» - назву будь-якої рибки;
- «небо» - назву пташки;
- «вогонь» - учень мовчки ловить м'яч та нічого не промовляючи повертає його назад.

Вправа «Назви одним словом»

Мета: розвиток уміння узагальнювати.

Хід проведення

Я зараз вам прочитаю ряд слів, а ви замініть їх одним словом, яке підходить за змістом. Назвіть це слово.

- Корова, свиня, вівця, кінь, коза.
- Дуб, береза, тополя, клен, каштан.
- Персик, абрикос, слива, яблуко, груша.
- Картопля, помідор, цибуля, огірок, морква.
- М'яч, ведмедик, пірамідка, лялька.
- Хліб, ковбаса, м'ясо, риба, сир, яйця.
- Пилка, сокира, ножиці, молоток, викрутка.
- Опеньки, лисички, опеньки, підберезовик.
- Лікар, вчитель, продавець, шофер, повар.
- Скрипка, гітара, піаніно, балалайка, барабан.

Вправа «Слова»

Мета: розвиток логічної пам'яті

Хід проведення

Ресурси: ручка, папір

Зараз вам будуть зачитані слова, які потрібно буде запам'ятати на слух та за вказівкою дорослого записати в

три стовпчики: 1-й – тварини, 2-й – професії, 3-й – спортивний інвентар. Отже, слухайте та запам'ятовуйте!

- Носоріг, черепаха, лікар, ракетка, слюсар, м'яч, продавець, курка, лижі, ведмідь, електрик, гантелі.

Зачитує слова той учень, який пригадав найбільшу кількість слів.

Логічна задача «Тортик»

Мета: розвиток довільної уваги, мислення.

Хід проведення

Психолог пропонує дітям прослухати завдання і вказати на помилку.

Наш метелик довго літав і побував на галявині, в лісі, на полі. Біля річки він зустрів свого товариша, який запросив його в гості на день народження. Коли вони прилетіли, то побачили шість тортиків:

- на першому було дві свічки;
- на другому – чотири свічки;
- на третьому – кремова троянда;
- на четвертому – шість свічок;
- на шостому – полунички.

Я нічого не пропустила? (п'ятий тортик)

Рефлексія заняття

Запитання до учнів

- Які вправи вам особливо сподобалося сьогодні виконувати?
- З яким настроєм ви закінчите наше заняття?

Заняття № 8

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, розвиток властивостей уваги, пам'яті, процесів мислення, комунікативних здібностей.

Обладнання та матеріали: ручка та зошит.

Організаційний момент.

Вправа «Продовж речення»

Мета: розвиток процесів самопізнання власної особистості, згуртованості учнівського колективу, створення сприятливої атмосфери, зняття напруженості.

Психолог пропонує учням швидко, по черзі закінчити речення:

- Моя улюблена книжка...
- Мій улюблений колір ...
- Моя улюблена гра ...

Примітка: можна використовувати одночасно не всі речення, а пропонувати учням по декілька речень на наступних заняттях, на початку.

Психогімнастичні вправи: вправа «Земля, небо, вода, вогонь», вправа «Вуха – ніс» (*дивіться заняття № 7*), «Сонце, парканчик, камінчики» (*дивіться заняття № 4*).

Розминка

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, налаштування учнів на роботу.

Хід проведення

Ведучий пропонує учням прочитати наступні слова:

Ті 100 Мі 100 7 я 100 ляр пі2л

Вправа «Гра слів»

Мета: розвиток уваги, слухової пам'яті.

Хід проведення

Зараз я зачитаю вам ряд слів, а ви намагайтеся їх запам'ятати.

- Виделка, вата, віск, ворота, вінок, вишня, виноград.

Завдання:

1. Назвіть слова, які ви запам'ятали.

2. Як ви думаєте, а щось спільне є між словами? Чим вони схожі?

Вправа «Пари слів»

Мета: розвиток логічної пам'яті

Хід проведення

Зараз вам будуть зачитані пари слів, які між собою пов'язані. Ви повинні запам'ятати ці слова, потім зачитується перше слово з пари, а ви будете називати друге.

Ліс – ведмідь

річка – міст

стіл – обід

зима – сніг

дуб – жолудь

сонце – літо

цвях – дошка

числа – математика

рій – бджола

учні – школа

Вправа «Слова – матрьошки»

Мета: розвиток довільної уваги, вміння зосереджуватися, логічного мислення.

Ресурси: зошит, ручка.

Хід проведення

На дошці написане слово, з якого необхідно утворити нові слова, використовуючи при цьому тільки букви даного слова.

- *Абрикос*

Вправа «Порівняй»

Мета: розвиток логічного мислення, операцій мислення: синтез, аналіз.

Хід проведення

Діти скажіть, будь ласка, чим схожі та чим відрізняються:

- Слива і персик
- Кішка і мишка
- Зима і літо
- Вовк і собака
- Курка і сорока
-

Гра «Художник»

Мета: розвиток спостережливості, пам'яті, комунікативних здібностей.

Хід проведення

З групи дітей, за бажанням, вибирається двоє дітей. Інші – «глядачі». Одна дитина з вибраних (за бажанням) - художник, інша – «замовляє їй свій портрет». «Художник» уважно дивиться на свого «замовника» (1,5 – 2 хвилини). Потім він відвертається та по пам'яті описує зовнішність першої дитини.

<i>Коментар до гри.</i> Якщо у «художника» виникають труднощі з описання зовнішності, можна задавати йому
--

запитання: «Яке в Оленки волосся?» або «Якого кольору в Оленки волосся?», «Якого кольору очі?», «В що одягнена сьогодні дівчинка?» і т. д.

Забороняється висловлювати образливі зауваження на адресу дітей, які фіксують будь-які фізичні недоліки.

Логічна загадка про вовка, козу та капусту.⁴

Мета: розвиток логічного мислення.

Хід проведення

Учніам пропонується вирішити наступну загадку.

Селянину потрібно перевезти через річку вовка, козу та капусту. Але човен такий, що в ньому може поміститися селянин, а з ним або тільки вовк, або тільки коза, або тільки капуста. Якщо залишити вовка з козою, то вовк з'їсть козу, а якщо залишити козу з капустою, то коза з'їсть капусту. Як перевезти свій вантаж селянину?»

(Відповідь: зрозуміло, що необхідно спочатку почати з кози. Селянин, перевізши козу, вертається та бере вовка, якого перевозить на інший берег, де його й залишає, але забирає та везе назад козу. Тут він її залишає та перевозить до вовка капусту. Потім вертається знову та перевозить козу. Переправа вантажу успішно завершена).

Коментар до завдання: для вирішення логічної задачі можна організувати роботу учнів в парах чи малих групах.

Рефлексія заняття

Заняття 9

Мета: розвиток швидкої реакції, довільної уваги, слухової пам'яті, логічного мислення.

Обладнання та матеріали: зошит та ручка

Організаційний момент

Вправа «Настрій»

Психолог пропонує учням поміркувати та сказати, з яким кольором асоціюється у них сьогоднішній їхній настрій.

Наприклад: «Мій настрій зараз жовтого кольору» і т. д.

Розминка.

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, налаштування учнів на роботу.

Хід проведення

Учні повинні швидко продовжити речення (можна використовувати м'яч)

- Середа, а за нею ...
- Ранок, а за ним ...
- Зима, а за нею...?
- Четвер, а за ним ...?
- Вечір, а за ним ...?
- Вівторок, а за ним ...?
- Літо, а за ним ...?
- Шостий, а за ним...?
- Субота, а за ним ...?
- Третій, а за ним ...?

Вправа «Омоніми»

Мета: розвиток швидкої реакції, уваги.

Хід проведення

Дорослий пропонує учням відгадати загадки – омоніми.

- Я на дереві гойдаюсь. Я в конверті відправляюсь. Я не він! А він не я! Спільне в нас лише ім'я. (лист)

- Я воду закриваю. Я вантажі піднімаю. Я не він! А він не я! Спільне в нас лише ім'я. (кран)

- Завжди двері відчиняю. Журавлиним я буваю. Я не він! А він не я! Спільне в нас лише ім'я. (ключ)

- Можу все тримати я. Можу все писати я. Я не він! А він не я! Спільне в нас лише ім'я. (ручка)

- Я в небі весело сяю. Я тлю всю поїдаю. Я не він! А він не я! Спільне в нас лише ім'я. (сонечко)

Психогімнастичні вправи: «Австралійський дощ», «Чотири стихії», «Говори навпаки» (*дивіться попередні заняття*).

Вправа «Гра слів»

Мета: розвиток уваги, слухової пам'яті.

Хід проведення

Зараз я зачитаю вам ряд слів, а ви намагайтеся їх запам'ятати.

- Сокіл, сито, сосна, сарай, слива, Снігуронька.
- 1. Назвіть слова, які ви запам'ятали.
- 2. Як ви думаєте, а щось спільне є між словами? Чим вони схожі?

Вправа «Логікон»¹¹

Мета: розвиток логічного мислення, аналізу та синтезу.

Хід проведення

Завдання учням написано на дошці: знайдіть логічний зв'язок між трьома колонками і заповніть порожню клітинку.

жук	людина	Кінь
6	2	?

Правильна відповідь: число 4. Пояснення: жук має 6 ніжок, людина – 2, а кінь – 4.

зима	осінь	літо
Б	Ж	?

Правильна відповідь: буква З. Пояснення: взимку в природі домінує білий колір, восени – жовтий, а влітку – зелений.

слон	сом	вовк
Т	Р	?

Правильна відповідь: буква Т. Пояснення: слон – тварина, сом – риба, вовк – тварина.

Вправа «Порівняй»

Мета: розвиток логічного мислення, операцій мислення: синтез, аналіз.

Хід проведення

Діти, скажіть, будь ласка, чим схожі та чим відрізняються:

1. Легковий автомобіль і вантажний
2. М'яч і апельсин
3. Море і річка
4. Кульбаба і ромашка
5. Ялинка і береза
6. Засць і вовк
7. Річка і море

Загадки – відкриття.

Мета: розвиток логічного мислення.

Хід проведення

Дорослий пропонує учням відгадати загадки.

- Горщик розумом наповнено, сім дірочок у ньому зроблено. Що це? (Голова, рот, вуха, ніздрі, очі).
- Один говорить, двоє слухають, а двоє дивляться. (Рот, вуха, очі.)
- Чи ви знаєте, що язичок має два замочки? (Зуби і губи.)

Рефлексія заняття

- Які вправи вам сподобалося виконувати сьогодні?
- Які завдання ви хотіли б повторити наступного разу?

Заняття 10

Мета: розвиток процесів самопізнання, вміння висловлювати власну думку, довільної уваги, логічного мислення.

Обладнання та матеріали: зошит та ручка

Організаційний момент.

Вправа «Настрій» (*дивіться заняття № 1*)

Вправа «Закінчи речення»

Мета: розвиток уміння висловлювати власну думку, налаштування учнів на роботу

Хід проведення

Психолог пропонує учням закінчити наступні речення:

- «Для дитини радість – це ...»
- «Для учня радість – це ...»
- «Для мами радість – це ...»

Розминка.

«Посідаймо рядком та поговорімо ладком»

Мета: розвиток швидкої реакції, довільної уваги.

Хід проведення

Дайте швидко відповіді на запитання!

Що тоне у воді?

Що плаває по воді?

Куди прибуває поїзд?

Якого кольору ялинка?

Яка тваринка влітку сіра, а взимку біла?

По чому їздять поїзди?

Хто відлітає восени на південь?

Хто вночі охороняє дім?

Хто з хижаків краде курей?

Кролик, коза, корова – хто вони?
У чому мама несе з крамниці молоко, яблука?
Хто полює на мишей?
Хто керує поїздом?
З чого виготовляють молоток і граблі?
Хто кричить вночі у лісі?
Хто лікує хворих?
Коли цвіте конвалія?
З чого виготовляють олію?
З чого виготовляють книжки?

Вправа «Слова – матрешки»

Мета: розвиток довільної уваги, вміння зосереджуватися, логічного мислення.

Хід проведення

На дошці написане слово, з якого необхідно утворити нові слова, використовуючи при цьому тільки букви даного слова.

Велосипед (село, осел, поле, депо і т. д.)

Вправа «Слова»

Мета: розвиток логічної пам'яті

Хід проведення

Ресурси: ручка, зошит

Зараз вам будуть зачитані слова, які потрібно буде запам'ятати на слух та за вказівкою дорослого записати в три стовпчики: 1-й – тварини, 2-й – професії, 3-й – меблі. Отже, слухайте та запам'ятовуйте!

Носоріг, шафа, вчитель, ведмідь, стілець, лікар, жираф, продавець, слон, крісло, машиніст, диван.

Завдання: пригадати і записати слова в 3 стовпчика за певною ознакою.

Вправа «Логічні задачі»

Мета: розвиток уваги, логічного мислення.

Хід проведення

Дорослий пропонує учням вирішити наступні логічні задачі.

- Два учні домовилися сісти в четвертий вагон електрички. Але один сів у четвертий вагон від початку електрички, а другий – у четвертий з кінця. Чи в одному вагоні їдуть учні, якщо всього вагонів 8.
- Відповідайте швидко! Юрко гостював у свого діда один тиждень і три дні. Скільки всього днів гостював Юрко у дідуся?
- У хлопчика в кошику лежать чотири груші. Як їх слід розподілити між чотирма хлопчиками, щоб одна груша залишилася в кошику?

Вправа «Дослідники»

Мета: розвиток спостережливості, довільної уваги.

Хід проведення

Ресурси: зошит, ручка

Психолог пропонує дітям пограти в гру «Дослідники». Для цього їм необхідно протягом хвилини намагатися відшукати в класі (приміщенні) якомога більше предметів, які мають форму кола (або трикутника, прямокутника, квадрата,). Виграє той, хто назве більше предметів.

Коментар: **спочатку** учні записують свої варіанти в зошитах, потім той, хто віднайшов найбільше, зачитує вголос.

Рефлексія заняття

- Чи сподобалося вам розв'язувати логічні задачі?

- З яким настроєм ви закінчуєте заняття?

Домашнє завдання: за бажанням учні на наступний раз можуть підготувати свої логічні задачі та запропонувати однокласникам їх вирішити.

Заняття 11

Мета: розвиток впевненості учнів, властивостей уваги, пам'яті, логічного мислення

Обладнання та матеріали: кін дер - іграшки, зошит та ручка

Організаційний момент.

Вправа «Настрій» (дивіться заняття № 1)

Вправа «Контакт долонь»⁶

Мета: розвиток згуртованості групи, вміння взаємодіяти, зняття напруги.

Хід проведення

Завдання виконується в парах. Учні, знайшовши собі пару (сусід по парті) притуляються долонями, закривають очі.

- Ваші долоні зустрілися...
- Позналикомилися...
- Подружилися...
- Посварилися...
- Вибачилися...
- Помирилися...
- Попрощалися...
- Розлучилися...

Коментар до вправи: завдання можна виконувати не закриваючи очі, також необхідно слідкувати, щоб у всіх була пара. Якщо пари не вистачає, психолог долучається до гри.

Вправа «Раніше та зараз»¹³

Мета: розвиток впевненості, підвищення самооцінки

Хід проведення

Психолог пропонує дітям закінчити два речення:

Раніше

Зараз

Не вмів ...

вмію ...

Не знав ...

знаю ...

Розминка

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, налаштування учнів на роботу.

- Назвіть швидко чотири тваринки, назви яких починаються на букву К.
- Назвіть п'ять імен хлопчиків, які починаються на букву А.

Вправа «Що змінилося?»

Мета: розвиток властивостей уваги та пам'яті.

Ресурси: кіндер - іграшки

Хід проведення

На столі дорослий розташовує 6 – 8 невеличких іграшок. Учаснику гри пропонується запам'ятати, що та в якому порядку розташовано на столі. Потім він відвертається, а ведучий міняє місцями декілька іграшок та пропонує учневі відгадати, що змінилося на столі.

Коментар: для гри можна використовувати кін дер - іграшки, які займають небагато місця.

Вправа «Слова – матрьошки»

Мета: розвиток довільної уваги, вміння зосереджуватися, логічного мислення.

Хід проведення

На дошці написане слово, з якого необхідно утворити нові слова, використовуючи при цьому тільки букви даного слова.

- *Велосипед – село, осел, поле і т. д.*

Коментар: встановлюється час виконання завдання. Наприклад – одна хвилина. Піднімає руку той учень, який утворив п'ять і більше слів. Також можна проводити у формі змагання між командами.

Вправи на розвиток уваги: «Намалюй і запам'ятай», «Плаває – не плаває» (дивіться попередні заняття)

Вправа «Яке слово заблукало?»

Мета: розвиток логічного мислення.

Хід проведення

Психолог пропонує учням серед запропонованих слів знайти зайве, яке не підходить до запропонованої групи слів, пояснити свій вибір.

Виграш, *грамота*, виграє, гравець.

Буква, *букет*, буквар, буквений.

Запис, записка, *писк*, писанка.

Будинок, *будити*, будова, побудував.

Рік, день, *сонце*, місяць, доба.

Крейда, дошка, указка, *мило*, партя.

Річка, море, океан, *водорості*, озеро.

Бинт, голка, шприц, *лікар*, пігулка.

Розповідь «Галка»

Мета: розвиток довільної уваги, логічного мислення

Хід проведення

Дорослий пропонує учням уважно послухати розповідь, а потім дати відповіді на поставлені запитання.

Почула галка, що голубів добре годують зерном. Пофарбувала своє чорне пір'я в білий колір і полетіла на голуб'ятню. Голуби подумали, що вона голубка і прийняли, як свою, нагодували, але галка не стрималась і від радощів закричала по-галчачому. Голуби зрозуміли, що вона їх обдурила і прогнали її. Тоді галка полетіла до своїх, до галок, але вони її не прийняли, бо вона була білою. Залишилася галка сама.

Запитання:

1. Чому голуби прогнали галку?
2. Чому галки її не прийняли?
3. Чи гарно вчинила галка?
4. Чому ви так вважаєте?

Рефлексія заняття

- Які вправи вам сподобалося сьогодні виконувати?

Домашнє завдання: на наступне заняття учні можуть підготувати свої логічні завдання та зачитати їх однокласникам.

Заняття 12

Мета: розвиток комунікативних навичок, координації рухів, пізнавальних процесів. вміння аналізувати та робити висновки

Обладнання та матеріали: картки з назвами кольорів, зошит

Організаційний момент.

Вправа «Улюблений казковий герой»

Мета: створення сприятливої психологічної атмосфери, розвиток комунікативних навичок.

Хід проведення

Психолог. Діти, давайте пригадаємо з вами ваші улюблені казки, улюблених казкових героїв, на яких вам хотілося б бути схожими. Спробуємо перевтілитися в наших казкових героїв та по черзі представимося від імені казкового персонажу, наприклад: «Я – Білосніжка», «Я – Лис - Микита» і т. д.

Психогімнастичні вправи «Австралійський дощ», «Чотири стихії», «Говори навпаки» (*дивіться попередні заняття*).

Вправа «Овочі – фрукти»

Мета: розвиток спостережливості, уваги, швидкої реакції.

Ресурси: картки з назвами кольорів

Хід проведення

Учасники сідають у коло (можна сидячи за партами). Ведучий роздає кожному картки з назвами кольорів, причому кожен колір повторюється двічі. Тобто, якщо

хтось отримав картку з написом «жовтий», то це означає, що у когось іншого в групі є така ж картка. Отримавши картки, всі читають назви своїх барв мовчки, ніхто нікому не розкриває секрет власного кольору. Потім психолог називає різні овочі і фрукти, і щоразу мають підвестися ті учасники, чії кольори відповідають забарвленню названих овочів або фруктів. Коли ведучий називатиме предмет, який не належить ні до овочів, ні до фруктів, усі сидять на місцях.

Наприкінці гри психолог пропонує членам групи мовчки об'єднатися в пари. Коли пари сформуються, кожна з них по черзі говорить, який в них колір.

Вправа «Слова»

Мета: розвиток логічної пам'яті.

Ресурси: зошит, ручка

Хід проведення

Зараз вам будуть зачитані по три слова, які між собою пов'язані. Ви повинні запам'ятати ці слова, потім зачитується перше слово ряду, а ви будете називати два інших.

Коментар до завдання: вправу можна виконувати письмово. Учні уважно слухають та запам'ятовують слова, потім дорослий називає перше слово з ряду, а діти записують два інші слова, продовжуючи логічний ланцюжок.

Осінь – хмари – дощ

Дерева – вітер – листя

Зошит – ручка – лист

Діти – батьки – сім'я

Нитки – светр – спиці

Папір – фарба – картина

Числа – математика – учні
Зима – сніг – мороз
Поїзд – провідник – пасажери
Молоко – сметана – сир

Вправа «Склади слова»¹¹

Мета: розвиток уваги, логічного мислення, швидкої реакції.

Ресурси: зошит, ручка

Хід проведення

Учням пропонується скласти з букв, що написані на дошці, слова, записати їх та підкреслити в кожному стовпчику одне зайве слово.

Х а р у к	- у р ш а г	- ю р и к б
О р п а д е в ц ь	- и л в а с	- і д к а ж п
О т ч л ь и к	- а н у в к	- а л щ п
У р а ш г	- и н г а к	- о с н а с

Коментар: дане завдання може бути складним для виконання у молодшому шкільному віці, тому психолог може використати підказки, також враховується рівень розвитку групи (класу).

Розповідь «Лев та лисиця»

Мета: розвиток довільної уваги, логічного мислення

Хід проведення

Дорослий пропонує учням уважно послухати розповідь, а потім дати відповіді на поставлені запитання.

Лев захворів і не міг виходити зі свого дому. Він став запрошувати до себе звірів у гості. Запросив і лисицю, а

вона в будинок не зайшла, зупинилася на порозі. Лев запитав:

- Чому ти не заходиш?

А вона йому відповіла:

- Я бачу багато слідів, які ведуть до твого дому, але зовсім не бачу слідів, які б ішли назад.

Запитання:

1. Чому лисиця не зайшла в будинок до хворого лева?
2. Що означають сліди біля будинку лева?

Рефлексія заняття

Психолог Ось ми й закінчили з вами наші заняття. Під час занять ми виконували багато вправ, ігор на розвиток швидкої реакції, уваги, пам'яті, мислення, моторики та координації рухів, вчилися слухати один одного та поважати думку іншого.

А зараз було б цікаво послухати:

- Чому ви навчилися?
- Які нові уміння розвинули в собі?
- Які вправи вам запам'ятались найбільше?
- Які не сподобались?
- *Ваші побажання психологу.*

Практичні заняття

Емоції

Мета: познайомити учнів з поняттям «емоції», яку роль виконують емоції в житті людини, навчити учнів розпізнавати та виражати емоції.

Обладнання та матеріали: набір карток із зображенням емоційних станів людини

Хід проведення

Вступне слово психолога

Діти! Сьогодні ми з вами будемо обговорювати дуже цікаву тему, але перед тим, як повідомити вам назву заняття, скажіть будь ласка, як ви дізнаєтеся (за якими ознаками), що почуває людина в даний момент, який в неї настрій?

Обговорення відповідей учнів.

Отже, тема нашого заняття «Емоції».

Запитання до учнів

- Як ви думаєте, навіщо людині потрібні емоції?

Емоції є індикатором нашого настрою, ставленням до оточуючого. Емоції виражають наше ставлення до певних подій, до самого себе та інших.

Вправа «Імена емоцій»

Мета: розвиток вміння розпізнавати емоційні стани.

Ресурси: набір карток із зображенням емоційних станів людини

Хід проведення

Психолог пропонує учням набір карток, на яких зображені певні емоційні стани людини. Діти повинні дати ім'я кожній піктограмі (визначають, яка людина: весела чи сумна, сердита чи добра).

Імена емоцій:

радість	- страждання
страх	- здивування
інтерес	- гнів
сором	

Як ви думаєте, які зміни в обличчі вказують на ту чи іншу емоцію?

Коментар: учням для кращого розуміння на дошці можна намалювати шаблон обличчя з нейтральним виразом, а потім показати, як при певних емоціях змінюється міміка обличчя (очі, брови, рот).

Вправа «Мімічна гімнастика»

Мета: зняття стану напруження, створення позитивного настрою.

Хід проведення

Дорослий пропонує учням виконати ряд вправ для мімічних м'язів обличчя. Наприклад: зморщити лоб, підняти брови (здивування), зсунути брови, нахмуритися (людина сердиться), потім розслабитися.

Посміхнутися, підморгнути («Дивіться, який я веселий!»).

Розслабити повіки, лоб, щічки – лінь.

Вправа «Азбука настрою»

Мета: розвиток уміння диференціювати емоційні стани людини.

Хід проведення

Психолог роздає дітям набір карток, на яких намальовані персонажі з різними емоційними станами. Учні повинні за сигналом ведучого підняти картку, на якій герой здивований, засмучений, веселий, сердитий, байдужий і т. д.

Запитання до учнів:

- Як ви думаєте, що передувало виникненню певних емоційних станів у зображуваних персонажів?

Рефлексія заняття.

Запитання до аудиторії:

- Яку роль виконують емоції в житті людини?
- Які ви знаєте основні емоційні стани?

Мій настрій

Мета: познайомити учнів з поняттям «настрій», показати різницю між емоціями, що виникають ситуативно, та настроєм, що зберігається довше, навчити описувати свій настрій, уміти керувати своїми емоціями.

Обладнання та матеріали: зошит та ручка

Хід заняття

Вправа «Мій настрій»

Вправа «Гра в асоціації»

Мета: закріплення знань з теми «емоції»

Хід проведення

Психолог пропонує дітям поміркувати і сказати:

- з якою квіткою у них асоціюється радість?
- з якою рослиною асоціюється «злість»?
- з якою твариною асоціюється страх?

Примітка: Якщо дітям важко зрозуміти перший тип запитань, можна задати більш просте запитання. Наприклад: «Якою квіткою може бути радість або якою рослиною злість і т. д.)

Запитання до аудиторії

- Шановні учні, як ви думаєте, що означає «настрій людини»?
- За якими ознаками ми можемо побачити, який настрій у мами або тата, вчителя або друга?

Зрозуміти, який настрій у людини можна з її міміки, жестів, слів або навіть мовчання (за виразом її емоцій, що ми обговорювали на попередньому занятті).

Обговорення відповідей.

Ми знаємо що настрій буває веселий, сумний, роздратований (коли людина чимось незадоволена або в неї щось не виходить) і т. д.

А хто керує нашим настроєм, від чого (кого) він залежить? Для відповіді на це запитання давайте проведемо вправу.

Вправа «Уяви собі»²

Мета: навчити учнів керувати своїм настроєм, емоціями.

Хід проведення

Уявіть, що у вас в голові є дуже багато маленьких кнопочок, і, коли їх натискають, ви починаєте сміятися, сердитися, боятися.

Давай назвемо їх: кнопка – лоскотна, кнопка – посмішка, кнопка – гнів, кнопка – страх.

Хто натискає ці кнопки?

Чи можете ви сказати стоп, коли хто-небудь натискає їх?

Чи можете ви натиснути на ці кнопки?

Виберіть одну з цих кнопок, будь-яку. Спробуйте ввімкнути та вимкнути її.

Поміркуйте, якщо ці кнопки у вас в голові, хто ж насправді керує їх роботою? Обговорення.

Які ви можете дати поради другові, якщо в нього поганий настрій?

А що робить кожен із вас, коли у нього не дуже гарний настрій? (Учні відповідають по черзі, але варто слідувати, щоб відповіли всі бажаючі).

Як ви вважаєте, що може призвести до погіршення настрою у вашого однокласника (мама або тата)?

Вправа «Як спустити пар?»

Мета: розвиток уміння контролювати емоції злості, гніву.

Хід проведення

Психолог. У нашому житті досить часто бувають ситуації, коли ми дуже роздратовані або розлючені. Саме в таких ситуаціях ми досить часто своєю поведінкою ображаємо близьких нам людей, друзів і т.д.

Як стриматись, швидко заспокоїтись, не наробити помилок у роздратованому стані?

Можливо, ви знаєте, як це робити?

Обговорення відповідей.

Існують спеціальні прийоми-техніки, які допомагають порівняно швидко «спустити пар», коли дитина (або доросла людина) розізлилась або її образили.

Один із простих способів – це порухувати про себе до 10, перш ніж почати діяти.

Другий спосіб – згадати щось приємне.

Третій спосіб – намалювати свій настрій на малюнку.

Ще один із способів – виконати нескладні фізичні вправи або по прибирати в кімнаті.

Звернути увагу на своє дихання, виконати дихальні вправи (дихати, рахуючи секунди; дихати так, щоб видих був довшим за вдих...)

Рефлексія заняття

- Отже, від чого залежить настрої людини?
- Хто керує нашим настроєм?
- Яким чином ми можемо керувати власними емоціями та настроєм?
-

Мої здібності

Мета: розкрити учням поняття «здібності», допомогти усвідомити наявність у дітей певних здібностей, котрі допоможуть їм у подальшому житті.

Хід заняття

Організаційний момент.

Розминка.

Вправа «Мій настрій»

Мета: створення сприятливої атмосфери, розвиток процесів самопізнання власної особистості.

Хід проведення

Ведучий пропонує учням охарактеризувати свій настрій, обравши певну пору року.

Наприклад: «У мене зимовий настрій» та, якщо є бажання, пояснити чому.

Вправа «Я вмію»

Мета: підвищення самооцінки, вміння презентувати власну особистість.

Ресурси: м'яч

Хід проведення

Психолог кидає дітям м'ячик, вони його ловлять та, повертаючи назад дорослому, швидко називають, що вони вміють робити.

Наприклад: «Я вмію плавати», «Я швидко читаю» і т. д.

Коментар ведучого: гра проводиться в швидкому темпі.

Вправа «Слова та дії»?

Мета: розвиток комунікативних навичок

Хід проведення

Психолог роздає учням картки, на яких написані повсякденні фрази: «Підійди до мене», «Сядь, будь ласка»,

«Навіщо ти це робиш?», «Дай мені книгу», «Чому ти смієшся?» і т.п. Кожний із них повинен промовити фразу, яку він отримав, у трьох ролях: батька, вчителя та учня (в довільному порядку). Інші діти намагаються вгадати, в якій ролі виступав учень.

Основний зміст заняття.

Запитання до аудиторії:

- Ви вже неодноразово чули в своєму житті такі поняття як «здібності», «здібний учень»?
- Як ви думаєте, що вони означають?

Кожна людина має певні здібності та таланти. Для досягнення успіху в житті ми повинні розвивати свої здібності. Так, у математиків повинні бути розвинені математичні здібності, у художників – здібності до малювання, у спортсменів – до занять спортом і т. д.

Запитання до аудиторії:

- А які здібності повинні бути у вихователя дитячого садочка, поліцейського, кухаря, пожежника?

У кожної людини є певні здібності. Але не кожен знає про них.

- Як ви думаєте, від яких умов залежить розвиток тих чи інших здібностей? (Обговорення).
- Давайте поміркуємо, чи тільки від розвитку здібностей залежить, наскільки людина досягне успіху в житті? (обговорення відповідей учнів).

Отже, можна зробити висновок, що **Успіх = здібності + працелюбність**

На дошці запис: **«Успіх = здібності + працелюбність»**

Вправа «Професія та здібності»

Мета: розвиток логічного мислення, закріплення знань з теми «Здібності».

Ресурси: картки з назвами професій

Хід проведення

Діти в групах отримують картки з назвами певних професій, їх завданням є визначити, якими здібностями повинна володіти особистість, щоб бути успішною в даній професії.

Назви професій на картках:

- Лікар;
- перукар;
- вчитель;
- водій.

Робота з казкою. «Казка про скрипку»¹³ (Додаток А)

Мета: підвищення самооцінки учнів, віра у власний успіх

Хід проведення

Психолог учням пропонує послухати «Казку про скрипку», а потім дати відповіді на запитання до казки.

Запитання для обговорення

- Чим відрізнялася маленька скрипка від інших інструментів?
- Що відчувала скрипочка, коли грала на концерті?
- В чому, на вашу думку, **смысл** цієї казки?

Підведення підсумків.

Список використаних джерел

1. Бойбіна Ю. В. Обліково-звітна документація шкільного психолога / Ю. В. Бойбіна, С. В. Гончарова. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. - С. 52 – 57.
2. Вообрази себе. Поиграем – помечтаем. / редактор Т. Сажина, Д. Гончар. - М.: издательство «Эйдос», 1994. – с. 116
3. Гісь О. Планета міркувань: Навчальний посібник з розвитку мислення для 3 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. / О. Гісь. – К.: Ін-т сучасн. Підручн., 2008. - 160 с.
4. Гуткина Н. И. Психологическая готовность к школе. / Н. И. Гуткина. – М.: НПО «Образование», 1996. – С. 138 – 152.
5. Дубровина И.В. Руководство практического психолога. Готовность к школе: развивающие программы. / И.В. Дубровина. – 2-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 1995. – С. 69 – 73.
6. Мілютіна Є.Л. Жити під час змін. / Є.Л. Мілютіна. – К.: ПП «Клім», 2004. – С. 100 – 101.
7. Практическая психология образования: Учебник для студентов высших и средних специальных учебных заведений / [Андреева А. Д., Воронова А. Д., Вохмянина Т. В. и др.]; под ред. И. В. Дубровиной. 2-е издание. – М.: ТЦ «Сфера», 1998. – С. 200 – 256.
8. Психологічний супровід навчання і виховання учнів початкових класів / [автори-укладачі А.В. Аносова, Н.А. Максимова, Л.А. Петушкова] // Вісник

- психологічної служби Київщини. Випуск 6. – Біла Церква: КОІПОПК, 2013. – С. 66 – 178.
9. Самоукина Н. В. Игры в школе и дома: психотехнические упражнения и коррекционные программы / Н. В. Самоукина. – М.: Новая школа, 1993. – С. 90 – 104.
 10. Семенченко П.М. Навчайте думати малят. Головоломки, ребуси, кросворди. / П.М. Семенченко. – К.: видавництво «Довіра», 1996. – С. 51
 11. Тихомирова Л. Ф. Развитие интеллектуальных способностей школьников. Популярное пособие для родителей и педагогов. / Л.Ф. Тихомирова. – Ярославль «Академия развития», - 1996. – 240 с.
 12. Хухлаева О.В. Практические материалы для работы с детьми 3 – 9 лет. Психологические игры, упражнения, сказки. / О. В. Хухлаева. – М.: Генезис, 2003. 176 с.
 13. Хухлаева О. В. Тропинка к своему Я: Программа формирования психологического здоровья у младших школьников. / О.В. Хухлаева. – М.: Генезис, 2001. – 280 с.

«Казка про скрипку» (автор – Н. Мішін)

В одному місті був невеличкий музичний магазин. В ньому продавалися різні музичні інструменти: кларнети, труби, гітари, барабани та багато інших. Одного разу з майстерні привезли багато нових скрипок. Серед них була і та Скрипочка, про яку піде розмова.

Ішов час, скрипки звикли до життя в магазині. Коли приходив будь-який музикант, який хотів зробити покупку, вони починали тихенько дзвеніти та хвалитися своїми достоїнствами. Одного разу, коли прийшов черговий покупець, альт закричав: «Подивіться, який я великий. Візьміть, візьміть мене!».

Одна зі скрипок заговорила: «Подивіться, який у мене гриф! Він оброблений червоним деревом».

Інша заспівала: «Це все неважливо! Ось у мене – колки з слонової кістки!».

Третя стала наспівувати: «А в мене поріжки позолочені!».

І тільки маленька Скрипочка тихо сказала: «А в мене хороший звук...» - почервоніла та відвернулася. Коли музикант пішов, всі інструменти на неї накинулися: «Кому потрібно, щоб ти гарно грала, якщо в тебе нічого красивого немає: колки, струни, лади – все звичайне, нічого особливого».

Так минали місяці, і ніхто не звертав уваги на Скрипочку. Їй було прикро, і під час дощу по її струнах текли маленькі сріблясті сльози. А коли було сонце, сонячні зайчики минали її стороною, тому що Скрипочка сумувала.

У Скрипочки був один друг – Мишенятко, яке інколи ховалося в ній від великого рудого Кота з зеленими очима.

Одного теплого вечора в магазин прийшов відомий музикант. У нього трапилося нещастя – вкрали скрипку, а через дві години йому потрібно було грати на великому концерті. Це був такий відомий музикант, що навіть Мишенятко виглянуло на нього подивитися. Всі скрипки почали себе вихваляти.

Одна закричала: «Подивіться, який у мене гриф – він з червоного дерева!». «Червоного дерева? – перепитав музикант, - це добре, але потрібно подивитися, як ти граєш». Взяв музикант у руки скрипку, провів смичком, а звуку немає. Почав музикант пробувати інші скрипки. Та, яка була з хорошими колками, фальшиво грала, скрипка з сріблястими струнами погана настроювалася.

У цей час до Мишеняти підбирався рудий Кіт. Мишеня дивилося на музиканта, та не помічало Кота, а Скрипочка відразу помітила. Коту залишалося зовсім небагато – стрибнути та схопити Мишеня. Скрипочка захвилювалася: як попередити друга? Застогнала однією струною, але Мишенятко не почуло. А Кіт все ближче підкрадався. Трохи голосніше застогнала Скрипочка. Кіт розбігся, стрибнув і ... І тут Скрипочка набралася сміливості та дзвінко заспівала всіма своїми струнами. Мишенятко жваво побігло в щілину, а кіт упав на підлогу, проїхався по ній та врізався в ноги музиканту. Але музикант навіть не відчув цього: він бачив тільки одну Скрипочку, чув тільки її пречудовий звук. «Оце так, - сказав він, відкинувши kota ногою, - тебе-то, Скрипочко, я й не помітив, навіть збирався йти. Такого чистого звуку я давно не чув. Хто ж тебе змайстрував?...»

Музикант купив Скрипочку та пішов із нею на концерт. Чудовий звук лунав залом, проникаючи в серця слухачів,

даруючи їм надію, приносячи радість. Ось у чому була
головна перевага Скрипочки!

Додаток В

